

VROUWENRAAD

Middaglijnstraat 10 | 1210 Brussel

T 32 2 229 38 18 | info@vrouwenraad.be | www.vrouwenraad.be

De zoektocht naar kinderopvang

Persdossier

Betaalbare, toegankelijke en kwalitatieve kinderopvang is voor de Vrouwenraad van primordiaal belang. De sector bevindt zich bovendien in een hervormingsfase en we kregen dan ook heel wat signalen binnen van bezorgde ouders. Reden genoeg om eind 2015 een digitale bevraging op te starten over de zoektocht naar geschikte opvang voor kinderen tussen 0 en 3 jaar.

Wat hebben we onderzocht?

We wilden weten hoe jonge ouders het zoektraject naar geschikte kinderopvang ervaren en waar precies de knelpunten liggen. We focusten vooral op de ervaringen en noden van alleenstaande moeders.

Wat de zoektocht betreft, stelden we vragen naar de volgende kenmerken:

- start
- duur
- breedte (aantal gecontacteerde opvangplaatsen, aantal wachtlijsten)
- gebruikte kanalen

Wat de 'geschiktheid' betreft, onderzochten we de volgende criteria:

- bereikbaarheid
- betaalbaarheid
- beschikbaarheid (openingsuren)
- kwaliteit

Hoe?

Voor het onderzoek werd gekozen voor een overwegend gesloten online vragenlijst, gericht op de profielkenmerken en de ervaringen van de personen op zoek naar geschikte en kwaliteitsvolle kinderopvang. De lijst bevatte ook vier open vragen naar verduidelijkingen bij de gesloten vragen, dit om aanvullende informatie te verkrijgen en om de respondenten de mogelijkheid te geven persoonlijke ervaringen mee te delen.

Deze open oproep was rechtstreeks gericht naar de kinderopvangzoekenden, maar werd ook indirect naar de sector van de kinderopvangvoorzieningen zelf verspreid via de medewerking van een ruim aantal organisaties waaronder ook de leden van de Vrouwenraad.

De vragenlijst kon ingevuld worden tussen 15 september en 15 november 2015.

Waar mogelijk hebben we de resultaten van de globale respondentengroep vergeleken met een studie uit 2007 in opdracht van Kind en Gezin, over de zoektocht van ouders naar een voorschoolse kinderopvangplaats (MAS, Analyse van het zoekproces van ouders naar een voorschoolse kinderopvangplaats 2007). Hierbij stelden we vast dat de profielkenmerken van hun respondentengroep sterke overeenkomsten vertonen met die van de respondenten uit ons onderzoek.

Wie waren de respondenten?

De respons was zeer goed, op korte tijd kregen we bijna 1000 reacties binnen. De vragenlijst is effectief ingevuld door 976 personen.

De hoge responsgraad liet toe om specifieke problemen en groepen apart te analyseren, enerzijds de algemene drempels bij de zoektocht naar kinderopvang en anderzijds de specifieke problemen van de alleenstaande mama's. We vergeleken deze groep met de globale respondentengroep. We maakten echter geen vergelijking tussen de alleenstaande papa's en de alleenstaande mama's om de eenvoudige reden dat er weinig single papa's deelgenomen hebben.

Binnen de sociodemografische kenmerken verschilt het profiel van de alleenstaande mama's opvallend van dat van de globale respondentengroep.

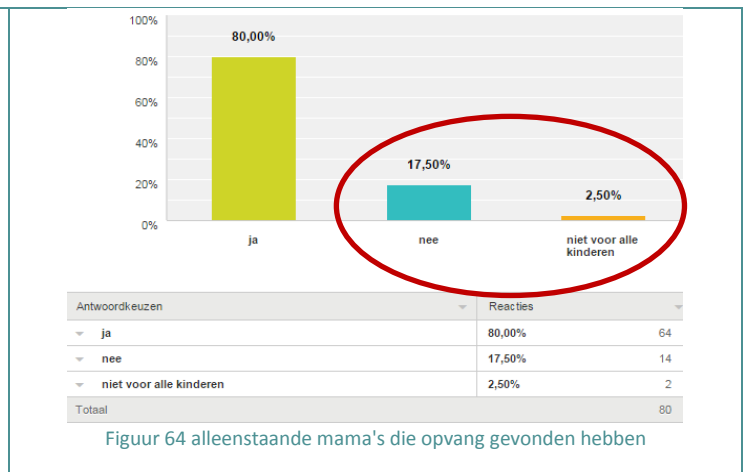
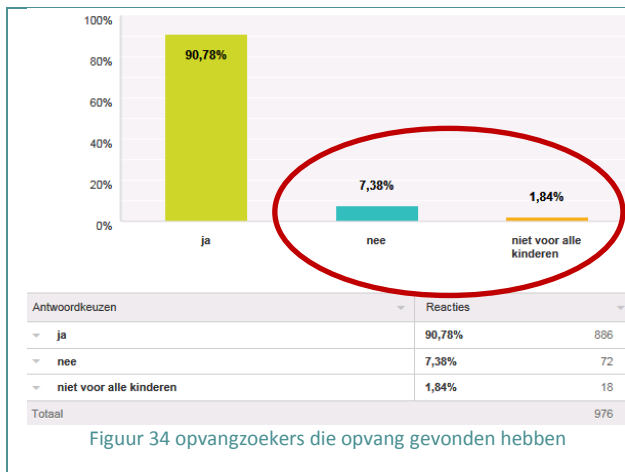
Tabel 1 Profielkenmerken globale respondentengroep & alleenstaande mama's

Profielkenmerken	Globale respondentengroep in % (n=976)	Alleenstaande mama's in % (n=80)
Lager secundair onderwijs	4 %	18 %
Hoger secundair onderwijs	20 %	37 %
Hoger onderwijs	76 %	46 %
Werkend	92 %	74 %
Niet-werkend	8 %	26 %
Gezinsinkomen van 0€ tot 1199€	3 %	23 %
Gezinsinkomen van 1200€ tot 1999€	13 %	54 %
Gezinsinkomen van 2000€ of meer	83 %	23 %
Aantal kinderen: 1	48 %	59 %
Aantal kinderen: 2	38 %	29 %

Bij de alleenstaande mama's waren er opvallend meer lager geschoolden, meer niet-werkenden en meer personen met een inkomen lager dan 2000 euro. Nog niet 1 op 4 van de alleenstaande mama's had een gezinsinkomen (dus mét kindergeld) van meer dan 2000 euro, terwijl meer dan vier vijfden van de samenwonenden over meer dan 2000€ per maand beschikten. De groep van alleenstaande kinderopvangzoekende mama's in ons onderzoek zag zich duidelijk geconfronteerd met bijkomende precare situaties, d.w.z. qua opleiding, tewerkstelling en inkomen. Dit maakt dat hun problematiek van kwetsbaarheid meerdere dimensies inhoudt.

Wat nemen we mee uit de resultaten?

- ✓ Blijvende ondervertegenwoordiging van kwetsbare groepen in de kinderopvang (p. 12: algemene kenmerken van de globale respondentengroep (GR) en p. 27: kenmerken van het profiel van alleenstaande mama's (AM)).
- ✓ Na 10 jaar zijn het nog altijd de goed verdienende hoogopgeleiden die de grootste kinderopvanggebruikers zijn. De sociale gradiënt blijft dus sterk aanwezig. Zie de grafiek over het opleidingsniveau van alle ondervraagden (4.2.2 p. 14).
- ✓ Kijken we naar de groep alleenstaande ouders, dan zien we duidelijk de kwetsbaarheid: 1 op 2 heeft ten hoogste hoger secundair onderwijs gevolgd en 1 op 4 werkt niet (zie grafiek over samenwoningstype & opleidingsniveau 4.3.3. op p. 19 en grafiek over samenwoningstype & tewerkstellingssituatie 4.3.4. op p. 20).
- ✓ 9 % van de GR vond geen opvang of niet voor alle kinderen, bij de AM was dit dubbel zoveel: 20 % (p. 49: is er opvang gevonden - GR - p.82: is er opvang gevonden - AM -).

In vergelijking met het onderzoeksrapport van Kind en Gezin (MAS, Analyse van het zoekproces van ouders naar een voorschoolse kinderopvangplaats 2007) zien we voor de globale respondentengroep geen merkbare verschillen. Dit betekent dus dat net zoals in 2007 nog 1 op de 10 opvangzoekenden met opvangproblemen geconfronteerd wordt.

- ✓ Voorrangsbeleid werkt: 1 op de 3 van de AM die zich in de meest precare situatie (lager opgeleid, niet-werkend) bevinden, vindt snel opvang, maar anderzijds kan 4 op 10 toch geen gebruikmaken van de voorrangsregels (p. 85: voorrangsbeleid?). Kwalitatief onderzoek naar de redenen hiervoor is dringend nodig.

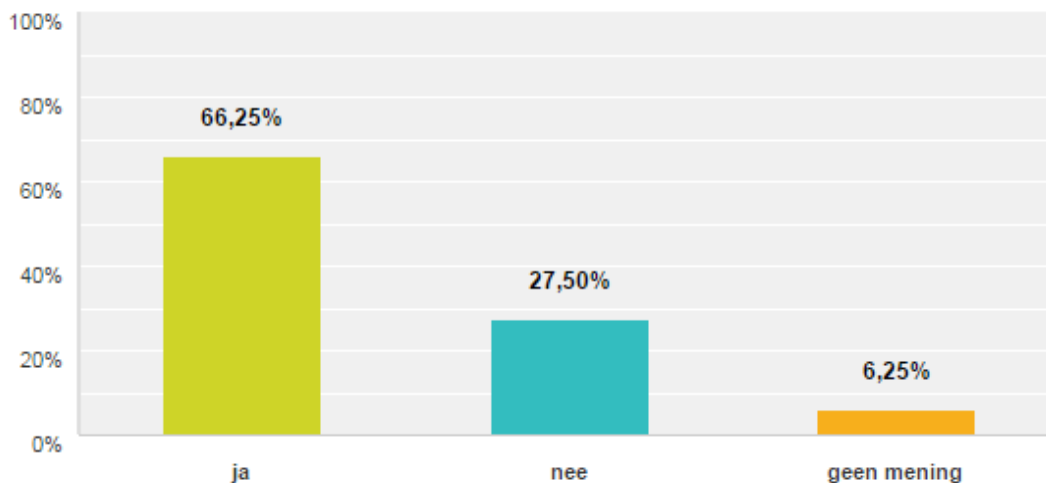
Wat bevelen we aan?

Meer opvangplaatsen creëren zodat er geen spanning meer is tussen de economische en sociale functie van de kinderopvang. Het voorrangsbeleid verder en beter uitbreiden en toepassen, want 44 % van de meest precare groep van AM stelt dat ze er geen gebruik van kunnen maken.

Meer investeren zodat alle kinderopvanginitiatieven de drie functies waar kunnen maken (op economisch, pedagogisch en sociaal vlak) en hiervoor de nodige middelen voorzien (m.a.w. niet enkel investeren in trap 1, nl. die met vrij te bepalen prijs). Dit is meer dan ooit noodzakelijk wanneer we zien dat de meest precare groep van AM in 1 op de 5 gevallen geen of niet voor alle kinderen opvang vindt.

...Ik gebruik ook opvang in de crèche - en heel véél - want ik ben alleenstaande mama. Maar als de grootmoeder ook een gedeelte voor opvang kan zorgen en dat kost me niets, dan is de rekening wel snel gemaakt. Daarom is het kind bijna evenveel in de crèche als bij de grootmoeder. Maar als ik meereken dat het ook grootmoeder is die de overlappende tijd voor haar rekening neemt 's avonds, dan is de kleine dus wel meest bij de grootmoeder.

- ✓ Beide groepen (GR en AM): 6 op de 10 vindt inkomensgerelateerde tarieven (IGT) belangrijk. In de studie van Kind en Gezin uit 2007 gaf ongeveer de helft van de ouders (52 %) de voorkeur aan opvang waarvan de prijs bepaald wordt door het gezinsinkomen. Dit is - als we beide mogen vergelijken - gevoelig minder dan in ons enquêteresultaat (61,07 %). Met andere woorden, in vergelijking met 2007 zien we een vijfde meer respondenten die belang hechten aan IGT (p. 44 en p. 78: belang van IGT).

Antwoordkeuzen	Reacties
ja	66,25% 53
nee	27,50% 22
geen mening	6,25% 5
Totaal	80

Figuur 61 Belang van inkomensgerelateerde tarieven bij de zoektocht (alleenstaande mama's)

- ✓ Prijstevredenheid: de minst betalende AM zijn het meest ontevreden, de meest betalende GR zijn ook het meest ontevreden (p. 58: fig. 43 tevredenheid over de betaalde prijs, p 89: betaalde prijs AM).
- ✓ Met betrekking tot de kostprijs van de opvang noteerden we de volgende knelpunten (p. 44: kwaliteitscriteria):
 - onvoldoende respijtdagen (niet genoeg flexibiliteit in functie van ziekte van het kind en/of van de ouders en verlof van zowel de opvanginstantie zelf als de ouders). Vooral de extra kosten, het aantal respijtdagen en het principe 'bestellen is betalen' zetten kwaad bloed bij de respondenten.
 - onduidelijkheid over de berekening van het dagtarief gekoppeld aan het inkomen.

Wat bevelen we aan?

De meest precare groep van de alleenstaande mama's wordt extra onder druk gezet door de verdrievoudiging van de minimumtarieven begin 2016.

Daarom vragen we een armoedetoets op de verhoging van het minimumtarief, het principe 'bestellen is betalen' (sociale correcties in de maximumboetes), het aantal respijtdagen en de extra kosten.

...Als je wil dat zo veel mogelijk vrouwen thuisblijven om voor hun kinderen te zorgen en als je het werken buitenshuis onaantrekkelijk wil maken, zijn die respijtdagen alleszins een heel effectief middel. Een ziek kind betekent nu: crèche betalen en vakantie opnemen of kinderoppasser betalen. ...

Prijssetting - ook al wordt er gewerkt met IKG systeem - varieert veel van opvang tot opvang. Er komen vaak heel wat extra's bij (administratieve kosten, vuilnisverwerking, kosten voor knutselmateriaal,...). Ook deze extra's zouden begrensd moeten zijn!

- ✓ Bijna 60 % begint 9 maanden of langer op voorhand te zoeken (p. 29 aanvang van de zoektocht)
- ✓ AM starten later (1 op 3 minder dan 6 maanden op voorhand; p. 68: aanvang van de zoektocht AM)

- ✓ 9 % heeft langer moeten zoeken dan de duur van de zwangerschap zelf, bij de AM 12,50 % (p. 30 en p. 69 duur van de zoektocht).
- ✓ Ruim 1 op de 3 moet nog altijd 5 of meer opvangplaatsen contacteren (p. 38 en p.74 aantal gecontacteerde opvangplaatsen)
- ✓ 42 % zoekt via gemeente of OCMW, bij de AM is dit 70 % (in rangorde komt Kind en Gezin op de 4de plaats, bij de GR op de 2de: p. 36 en p. 73: meest gebruikte kanalen)

Wat bevelen we aan?

Een kwaliteitsvol en toegankelijk loket (met gebruiksvriendelijke digitale zoeksystemen) is meer dan ooit noodzakelijk. De kinderopvangzoeker van Kind en Gezin die nu on hold staat moet verder op punt gesteld worden.

Ik ben ... nergens een website tegengekomen met een degelijk overzicht per stad/gemeente/provincie van onthaalouders/kinderopvang, ook niet op de site van Kind en Gezin...

Een overkoepelende verzamelsite zou dus interessant zijn...

Het beloofde aantal vrije plaatsen bleek absoluut niet overeen te komen met de werkelijkheid!

Het online systeem van XXX laat te wensen over: je krijgt (als je geluk hebt) na drie maanden een antwoord op je voorkeurslijst. Als deze negatief is, mag je een nieuwe lijst indienen... en dan moet je weer drie maanden wachten...

- ✓ De globale respondentengroep hecht het meest belang aan zorg en pedagogische aanpak, terwijl alleenstaande mama's het minst tevreden zijn over de afstand/bereikbaarheid en de openingsuren (p.59 en p.89: opvang op maat?)

Tabel 2 Tevredenheid ('meestal wel') over de karakteristieken van de opvangplaats (globaal & alleenstaande mama's)

Karakteristiek van opvangplaats	Percentage respondenten met tevreden reacties globale respondentengroep (n=976) ¹	Percentage respondenten met tevreden reacties alleenstaande mama's (n=80) ²
Betaalbaarheid (prijzen)	50 %	54 %
Geschiktheid georganiseerde opvang	84 % (n=885)	86 % (n=72)
Bereikbaarheid	69 %	57,5 %
Openingsuren	61 % (n=971)	48 % (n=79)
Kwaliteit		
Vriendelijkheid van het onthaal	86 %	85 %
Responsiviteit van het onthaal	81 %	80 %
Zorgaanbod	70 %	72 %

¹ Bij de karakteristieken waar het totaal aantal respondenten afwijkt van het totaal van de respondentengroep (976) wordt dit aangegeven in de tabel zelf.

² Idem m.b.t. het aantal alleenstaande mama's.

Wat bevelen we aan?

Er moet meer ingezet worden op flexibele opvang in de buurt. Maar er zijn grenzen aan flexibiliteit en dus ook aan flexibiliteit op de werkvloer. In die zin is de intentie om deeltijds werkenden pas één dag op voorhand te verwittigen in verband met hun uurrooster, nefast te noemen. Net zoals het principe van de 38-urenweek op jaarbasis waarbij niet op voorhand kan ingeschat worden wanneer er langer of korter gewerkt moet worden en de aanpassing van de notie 'aangepast werk' waarbij werkzoekenden nu ook een job op 90 km van huis moeten aanvaarden.

Ik heb maar één opvangplaats gevonden die aan onze eisen voldeed. Omdat ik heel flexibele werkuren heb en mijn man ook en ik daarbij mijn uurrooster pas op het einde van de maand krijg, moest ik ook een opvang vinden die rekening hield met hele verschillende weken en dagen. Bij onthaalouders kon ik dus meestal niet terecht wegens vele die 4/5de werken of halftijds. Bij de meeste crèches waren ze hier niet blij mee toen ik opvang vroeg. Inmiddels is het decreet veranderd en mag je normaal helemaal niet wisselen, je moet met vaste dagen werken.

Ook de afstand van ons huis naar de crèche is ver. Tijdens de spitsuren kan ik er soms 55 minuten over doen om mijn kind af te zetten aan de crèche.

We hebben geen keuze. Als je een opvang vindt die niet te ver van je deur is mag je al heel blij zijn.

Onmogelijk om bij ons in de buurt een onthaalmoeder te vinden die voltijds werkt!

Enkel vervroegde sluiting op vrijdag (17u) is een puzzelwerk. Ook hebben veel kribbes geen aangepaste openingsuren: als je in XXX werkt van 9 tot 17, heb je minstens een kribbe nodig die van 8-18 open is (elke dag)!

- ✓ Met betrekking tot de kwaliteitskenmerken van de opvangplaats zagen we dat zowel de globale respondentengroep als de alleenstaande mama's veel belang hechten aan de pedagogische functie van kinderopvang. Bij de globale respondentengroep stond dit zelfs op de eerste plaats en bij de alleenstaande mama's op de tweede plaats (p. 40 en p.76: kwaliteitscriteria algemeen).
- ✓ Zowel bij de GR als bij de AM is de nood aan communicatie met de opvangplaats een belangrijk aandachtspunt (p. 42 en p. 77: onder kwaliteitscriteria algemeen).

Wat bevelen we aan?

Het is belangrijk dat er dringend extra geïnvesteerd wordt in de implementatie van een pedagogisch raamwerk voor kinderopvang én dat het verplicht en adequaat opgevolgd wordt. Dit kan ook leiden tot een betere aansluiting tussen kinderopvang en kleuteronderwijs. De respondenten zouden bovendien graag minder kinderen per begeleider zien (nu 8 à 9). Daarnaast moet de ouderparticipatie die nog altijd projectmatig verloopt, operationeel worden in de hele sector.

Ten slotte is de extreme gendersegregatie ons een doorn in het oog: opvang van jonge kinderen is immers geen zaak van vrouwen alleen!

Wat voor ons belangrijk was: de zorg voor de kinderen moet centraal staan, een rustige sfeer. Op een rustige manier omgaan met de kindjes. Open contact met de ouders en ingaan op hun vragen. Ik hecht veel belang aan de inkleding en gezonde voeding (!) en borstvoeding. Een pluspunt is openstaan voor wasbare luiers.

Op voorhand eens gaan kijken, dit is niet meer mogelijk door de huidige regeling: online aanvraag en Kind en Gezin beslist waar je je baby kunt brengen. Of dit nu past bij jouw eigen waarden en normen is niet belangrijk voor hen.

We zijn enorm tevreden over XXX. Ook over het bezoek aan de eerste kleuterklas met de oudste peuters.

...Het zijn twee onthaalouders die samenwerken en ze hebben ongeveer acht kindjes per dag. Ik hoor echter van collega's dat er opvangplaatsen zijn met wel achttien kindjes elke dag en die mensen werken ook maar met z'n tweeën...

Onthaalouders hebben geen statuut dat veel zekerheden biedt. Hierdoor hebben we tweemaal meegemaakt dat ons kind erg plots naar een andere onthaalouder moest...

Bepalingen m.b.t. de organisatie van kinderopvang³

Het decreet 'Kinderopvang van baby's en peuters' trad op 1 april 2014 in werking. Dit bracht belangrijke wijzigingen met zich mee, zowel voor de organisatoren als voor de ouders. De sector bevindt zich nog steeds in een overgangperiode.

Er zijn voortaan nog slechts twee soorten opvang: gezinsopvang (vroeger onthaalouder) en groepsopvang (vroeger kinderdagverblijf), georganiseerd vanuit een privé-initiatief of vanuit een openbaar bestuur. Elke professionele opvang van baby's en peuters tegen betaling heeft een vergunning nodig. Die is enkel verkrijgbaar wanneer de opvang aan bepaalde voorwaarden voldoet. Kwaliteitsvolle kinderopvang heeft naast een economische ook een pedagogische en een sociale functie.

Het subsidiesysteem werkt trapsgewijs, te beginnen vanaf trap 0. Per trede zijn er bijkomende opdrachten/voorwaarden. Hoe hoger de trede, hoe meer subsidies er verkrijgbaar zijn, maar ook hoe meer voorwaarden er vervuld moeten worden. Kinderopvang van baby's en peuters met een vergunning maar zonder enige subsidie (trap 0) of met enkel een basissubsidie (trap 1) is vrij in het bepalen van de kostprijs. In opvanglocaties die bovenop de basissubsidie een subsidie voor inkomenstarief (trap 2) of een plussubsidie (trap 3) ontvangen, kunnen gezinnen een prijs betalen volgens hun inkomen. De opvang in trap 2 en 3 is verplicht om een aantal voorrangsregels te respecteren.

De sociale functie van de kinderopvang wordt vertaald in de regelgeving via de bepaling van **voorrangsregels**. Elke organisator die een subsidie voor inkomenstarief ontvangt moet in het opnamebeleid voorrang geven aan kinderen van bepaalde gezinnen (zoals alleenstaanden, gezinnen met een laag inkomen, pleegkinderen en broers/zussen)⁴.

Om de sector economisch leefbaar te houden werd het principe '**bestellen is betalen**' ingevoerd. Sinds 1 april 2015 is voor elke opvang op basis van het inkomen van de ouders een **opvangplan** verplicht. In dit plan wordt contractueel vastgelegd welke dagen het kind naar de opvang gaat. Dit betekent dus dat de bestelde dagen betaald moeten worden. Per jaar worden minimaal 18 dagen (bij een voltijds opvangplan) vrijgesteld van die verplichting. Die dagen noemt men de **respitdagen**. Wanneer de respitdagen op zijn, betaalt de ouder een tarief (boete) door de opvang bepaald: soms is dat het gewone dagtarief, soms het maximumtarief (27,83 euro).

Sedert begin 2016 gelden nieuwe tarieven: het minimumtarief werd opgetrokken van 1,56 naar 5 euro. Wie het echt moeilijk heeft (mits hij of zij een bepaald sociaal statuut heeft), kan een beroep doen op een individueel verminderd tarief. De toekenning van deze sociale correctie verloopt via een OCMW-onderzoek.

Bovenop het dagtarief kunnen ook een aantal **extra's** worden aangerekend (producten voor verzorging, kosten voor administratie en facturatie, vroeg- of laattijdig ophalen van het kind, ...)⁵.

³ Dit overzicht van bepalingen steunt op het Jaarverslag 2014 van Kind en Gezin.

⁴ Zie [brochure voorrangsbeleid](#) op de website van Kind en Gezin

⁵ [Brochure inkomenstarief voor ouders](#) op de website van Kind en Gezin, versie maart 2016